

Una reflexió al voltant de l'espai i el temps ...

L'espai ..., cada vegada que penso en l'espai el primer que em ve al cap és aquesta dèria: "Necessito un espai de temps per...", i aleshores aquí hi afegeixo un tou de coses, un espai de temps per pensar en el que faig i no deixar-me arrossegar per el vertigen de la meva activitat imparable, un espai de temps per poder-me relaxar, fer un stop, i recordar les coses que realment són importants, que per a mi són importants, com la consideració i el respecte envers els demés, la humilitat, la il·lusió per viure cada minut de la vida com si fos nou i la seva novetat no s'esgotés mai. L'afecte per les persones estimades i la comprensió i acceptació per les persones a les que m'hi lliga cap vincle.

I podria continuar amb aquesta relació, d'un temps per pensar..., potser una nova manera de treballar a l'escola, per poder comprendre la manera d'ajudar als nanos a fer-se grans sense que això resulti excessivament traumàtic. Un espai de temps per a reconèixer a tothom, un espai de temps per tenir més consciència del meu espai i del meu temps. Un temps que se m'escola pels dits deixant moltes esteles però que no sempre puc palpar com m'agradaria. Però sempre sense deixar de pensar en la relació temps/espai i, a més a més, lligada a les meves sensacions emotives.

I on és aquest espai de temps, on és un temps per tenir un espai? És, potser, una metàfora de la pròpia relativitat de dos conceptes que ens són imprescindibles, amb els que construïm el nostre present, revivim el nostre passat i podem imaginar i crear el futur, i que són tan trememdament relatius que gairebé de tan presents que estan pràcticament són intangibles.

Una altra imatge que em ve al pensar en l'espai és la de l'ocupació d'aquest espai, però sobretot l'ocupació de les persones, més que, d'entrada, la dels objectes. Com ocupen els nens i nenes l'espai de la sala de psicomotricitat, o de la classe, o del pati? Com visc jo el meu espai de seguretat, o els meus espais de seguretat, com els ocupo i com deixo que els altres els ocupin? I com construïm els nostres espais, com estructuro l'espai de la classe, que és quelcom que em te subjugat, i pel que sempre hi tinc una estona per deleitar-me a pensar-hi i a fer-lo realitat concreta.

Ja més endavant em ve la idea d'espai còsmic, de l'espai fora de la massa de la terra, de la immensitat i inexcrutabilitat de la seva extensió, incalculable, immesurable, pràcticament impensable, com si jo fos un espai dins d'un altre espai que està a la seva vegada flotant en un espai sense dimensions, o amb tantes dimensions que no ens el podem imaginar. Per tant apareixen dimensions, magnituds i mesures. Apareixen espais pensables i espais impensables. Però, per què sento que és tan important l'espai per les persones, i en concret en el procés de desenvolupament i aprenentatge de les pròpies persones?

Fins i tot podríem establir paral·lelismes amb el concepte de temps. I és que en les coordenades del temps i de l'espai, els eixos en els que transcorreix la nostra realitat actual, són la base de la presa de consciència d'aquesta realitat, és on es desenvolupa l'itinerari de descentració d'un mon molt indiferenciat en el que la vivència de l'espai i el temps està pràcticament associada a un fet biològic i simbiòtic, per arribar a una plena vinculació autònoma entre el mon personal/individual i el mon i realitat social i cultural, amb la creativitat suficient per reelaborar, i inventar, una nova realitat personal i col·lectiva.

Caldrà que hi pensi més, que continuï en un altre moment escrivint en aquest sentit si vull copsar el propi sentit de treballar com a eixos primordials, a l'escola, aquests dos dels que parlo. I quins continguts donals-hi perquè es puguin desenvolupar en la vida dels nens i nenes.

Se m'acud, també, pensar en diferents àmbits de l'espai: l'espai personal, del que ja he comentat algunes coses; l'espai corporal, com a volum, com a frontera (punt de traspàs), com a superfície, com a subespais interns, de separació, de "relleno", d'ocupació (espai interior, espai intermig, espai exterior); espai mental, en el que construïm la potencialitat de qualsevol cosa i la consolidació d'idees, supòsits, hipòtesis, coneixements, i moltes altres coses que se'ns acudrien; l'espai còsmic; l'espai immediat/pròxim; l'espai geogràfic, l'espai geomètric.

En concret, la meva vivència d'aquests dos últims àmbits, encara que hi hauria de reflexionar més i en trobaria de noves, és una vivència arrelada també al temps i a les emocions. Perquè ha sigut de gran quan jo he investit, amb el meu desig, l'espai geogràfic i l'he conegut amb el meu interès, quan he decidit conèixe'l per motius diversos. L'espai geomètric el visc més lligat, encara que també més parcialitzat, a quan tenia uns dotze o tretze anys i passava llargues estones dissenyant dibuixos lineals i geomètrics, com una reafirmació, com un element seguritzant que es manté en la meua trajectòria personal, en la que es posa de manifest que necessito estructurar l'espai d'una forma determinada, sovint plena i ben ordenada, per trobar-me i moure-m'hi amb una sensació plaentera.

I ja que parlava de seguretat, encara que alluntyant-me de les referències més personalitzades, recordo que en Vicenç Arnaiz parla d'un espai de seguretat física, d'un marc de comunicació que permeti al nen viure en un clima de seguretat en el que pugui fluir la seva persona, desenvolupar-se la seva identitat, que li permeti expressar o viure les seves pors, sense sentir l'aclaparadora actitud de l'adult que es situa per sobre d'aquesta realitat, ans al contrari, que li fa de contenidor i regulador a la vegada.

Aquest espai cal situar-lo, conjuntament amb el temps, en tots els seus contextos. No es tracta només d'un espai didàctic, pensat per afavorir l'àmbit dels aprenentatges; es tracta d'un espai en el que es puguin desenvolupar tipus de relacions que afavoreixin l'aflorament dels aspectes més personals de cadascun dels nens i nenes de la classe. I perquè això pugui ser s'ha de profunditzar d'una forma molt important perquè sinó ens continuarem movent en la dialèctica del "voldria fer, crec que estaria bé, però se'm mengen els compromisos", dialèctica extremadament perillosa perquè ens deixa ancorats en la decepció de no acabar d'avançar mai d'una forma significativa.

En aquest sentit el que s'ensenya pren una gran importància conjuntament amb el com s'ensenya, però també en el com és rebut, catalogat, paït; el que s'ensenya i com s'ensenya per l'altra banda del binomi, encara que caldria parlar de triada, entre el propi adult, el nen/a concret i la resta del grup classe.

Perquè això pugui convertir-se en una realitat cal que hi hagi més tipus d'espais i temps escolars. Cal que la classe sigui un marc de comunicació generalitzada, però també cal que hi hagi un petit espai per a la comunicació més personalitzada. Cal també que hi hagi un espai en el que els educadors i educadores puguin posar en comú les seves inquietuds i dificultats, no tant a nivell dels aspectes organitzatius de l'escola o als

aspectes curriculars i pedagògics, sinó més aviat respecte les vivències que es tenen, tant a nivell personal com professional. Vivències de frustració per la dificultat d'aprenentatge dels alumnes, d'ineptitud davant de la resolució de conflictes cognitius, relacionals o afectius, d'impotència davant dels miralls dels nens i nenes que ens fan reviure dificultats profundes, o davant dels que sentim una gran incomprensió i hi veiem poques possibilitats de reixir-hi satisfactòriament.

Cal també un espai de relació amb els pares, no destinat únicament a retornals-hi les dificultats dels seus fills i filles, d'invaïr-los amb les excel·lències de la nostra manera de treballar o dels plantejaments vanguardistes de l'escola, sinó més aviat un espai que ens permeti escoltar-nos mútuament i que afavoreixi tant la consulta mútua com la presa de decisions pertinents que puguin tenir una certa continuïtat.

Tots aquests espais aniran acompanyats dels seus marcs temporals. És més, serà en funció de les expectatives i previsions temporals que serà possible la seva creació. Possiblement seria un fet altament innovador pensar i fer una reflexió rigorosa, amplia i oberta sobre el temps perquè ens obligaria a fer un seguit de canvis altament significatius, sempre i quan voguéssim mantenir un nivell important de coherència entre la teoria i la pràctica.

Un nen o una nena, un grup classe, una persona, qualsevol de nosaltres, no funcionen, no funcionem o deixem de funcionar degut a una raó única. Al darrera hi ha una història, unes circumstàncies passades i d'actualitat, relatives a l'individu, al grup, al tutor, que fan que per afrontar les situacions conflictives s'hagi de fer des de moltes perspectives diferents. Potser en l'encreuament dels vectors del temps i l'espai, de la manera de concebir-los, de conceptualitzar-los, de tenir-los presents i afrontar-los, es trobi algun dels camins que necessitem urgentment per sortir de la nostra ignorància persistent. I, ...

Carles Parellada Enrich
Esparreguera, a 18 d'Octubre de 1994